

Hazai Samu báró meghalt

Karácsonykor ünnepelte kilencvenedik születésnapját. Kedden, néhánynapos betegeskedés után csendesen elhunyt

Karácsony másodnapján a főméltóságú Kormányzó Ur megbízásából Bartha Károly honvédelmi miniszter megjelent Hazai Samu báró vezéreztetés, volt honvédelmi miniszter lakásán, hogy a Kormányzó és a magyar királyi honvédség nevében szerencse és jókívánságait tolmácsolja az akkor kilencvenedik születésnapját ünneplő öreg katonának. Ezek jutatták el ugyanakkor jókívánságait, volt katonák, tisztok, politikusok, mindazok, akik Hazai Samu báró rendkívüli emberi tulajdonságai, erényei, a magyar haza iránt érzett törhetetlen szeretetéből fakadó erőfeszítései iránt hálával, tisztelettel és szeretettel voltak iránta eltelve. A magas koru katonának kilencvenedik születésnapja óta még két hónap sem telt el és most szomorúsággal kell beszámolni arról, hogy Nagy-Magyarország bámulatatos karrieri befutott nagysága, Hazai Samu báró néhánynapos betegeskedés után szívszélhűdés következtében kedd délelőtt tíz órakor csendesen elhunyt.

Az utolsó években már egyre inkább elterjedő gyengeség vett erőt a kilencvenedik éve felé haladó, egykor hatalmas termetű, izmos erejű férfium. Különösen a lábaival bajlódott, azok mondták fel a szolgálatot, az utolsó hónapokban már nem igen hagyta el lakását sem.

Az utolsó napok

Az agkori gyengeség fizikumán egyre inkább elhatalmasodott és kezelőorvosai aggodalommal néztek, mint hagyja el az ereje. Egészségi állapotának az utóbbi napokban szinte rohamosan történő romlása hétfőn arra készítette a mindig mellette tevékenykedő feleségét és gyermekeit, hogy az orvosok tanácsára hétfőn reggel bevitték a Siesta-szanatóriumba. Azt remélték, hogy ott esetleg visszanyeri erejét, meggyógyul és boldog életét tovább folytathatja. Ez a reménység nem vált valóra, már hétfőn este észrevették, hogy a hangja is elhalkul, egyre kevesebb életjelt ad magáról. Kedd reggel még inkább súlyosbodott az állapota, már annyi ereje sem volt, hogy a szemét nyitva tudta volna tartani. Reggel pontosan tíz órakor végleg

elszállt az élet belőle. Az orvosok megállapítása szerint a közvetlen halál-ok szívszélhűdés volt. A halálesetről nyomban értesítették a kormányzói kabinetirodát, a honvédelmi minisztériumot és a család tagjait. Hazai Samu báróval eltűnik az életről a még közöttünk lévő közéleti nagyságok egyike, aki a háborúelőtti és alatti magyar politikának az élén állott. Mindannyiuk között a legszebb, legragyogóbb karriert Hazai Samu báró futotta be. Elérte a legmagasabb katonai rangot, megkapta a keveseknek jutott legmagasabb rendjeleket, a háborus hadsereg egyellen tisztje volt, aki a hadiékítményes tisztí érdemkeresztesz az uralkodó hálájának kifejezésekképpen a gyémántokat is megkapta. Erre a magas, fényes polcra sem származása, sem családi kapcsolatai, sem baráti támogatás, egyedül tehetsége, értékekben bővelkedő tudása segítette.

Közhonvédből vezéreztetés

Rimaszombatban született egyszerű szegény ember gyermekeként, küzdelmes szegénységben végezte el iskoláit. Középszkolai tanulmányai befejezése után 1872 októberében, amikor még az egyéves önkéntesi intézményt sem honosították volt meg hadseregünkben, állott be közhonvédek. Félévvel bevonulása után már szakaszvezetői csillagokat hordott és bekerült a Ludovika Akadémiára és egyéves tanfolyam elvégzése után tiszthelyettesi rangban szabadságolták. Eredetileg nem is gondolt arra, hogy a katonai pályán keres boldogulást. Félévet a polgári életben töltött és azután aktíváltatta magát. A gömői 51. honvéd zászlóaljhoz osztották be tiszthelyettesként és 1876-ban nevezte ki Ferenc József király hadnagynak. Odaadással, lelkesedéssel igyekezett a katonai tudományokat elsajátítani és csapatvezetést teljesítése közben elvégezte a törzstiszti iskolát, majd a bécsi hadiiskolát. Tehetsége korán feltűnt, feljebbvalói és tanárai igen nagy reményseket fűztek hozzá és fiatalon már tanárnak nevezték ki a Ludovikára, ahol több éven keresztül ő adta elő a hadtörténelmet, a stratégia és taktika tudományát. Tanári működése során is feltűntek

kivételes képességei és csakhamar áttették a honvéd törzstiszti tanfolyamhoz, amelynek előbb tanára, később parancsnoka volt. Tanári működése során a honvédtiszti karnak, majd valamennyi tagja tőle sajátította el az elméleti katonai ismereteket. 1904-ben a honvédelmi minisztérium első csoportja főnökének nevezték ki, ami államtitkári rangnak felelt meg. 1908-ban a király tábornokká léptette elő, egy évvel később már az altábornagyi rangot kapta. 1910-ben, amikor Khuen-Héderváry Károly gróf a koalíciós kabinet levételése után megalakította kormányát, a honvédelmi tárcát neki ajánlotta fel és ezt megtartotta Tisza István gróf miniszterelnöksége alatt is.

Honvédelmi miniszter korában tört ki a háború, amelynek első fázisában komoly veszedelem fenyegette az oroszok előretörése miatt Magyarországot.

Az összes fegyveres erők pótlásügyi főnöke

Hazai Samu ellene szegült annak a Bécsből jött parancsnak, hogy a tizenhat éves és ötvenöt éves férfiakat behívja katonának. Ekkor is a királyhoz fordult és felfedte, hogy ezekkel az intézkedésekkel mindössze 250.000 embert nyernének, de viszont dokumentálnak az ellenség előtt, hogy a végét járja a monarchia, ha gyerekeket és aggastyánokat öltöztetnének be katonáknak. A király elfogadta érvelését, de felszólította, hogy tegyen javaslatot, miként lehetne a hiányzó emberket előteremteni. Hazai báró erre így válaszolt:

— Ez felség csak energia dolga. Ha rendet tartunk a kórházakban, ha körülnézünk a mögöttes hadtápterületeken, az irodákban és káde-rekben, azt hiszem jóval több embert találunk.

Gondolatát helyesnek találták és a király kinevezte „az összes fegyveres erők pótlásügyi főnökének”. Ekkor köszönt le a miniszteri tisztről és teremtette meg új hivatalát, amely a háboru végéig gondoskodott arról, hogy emberben a harc-téren ne legyen hiány. Az össze-omlás, a háboru vége tőle és munkálkodásától függetlenül követke-

zett be. A kommün alatt elsőnek tartóztatták le tuszként. Azután, Magyarország háboruutáni szakában, már nem vállalt közéleti szerepet. Visszavonult a magánéletbe, feleségével egy kispolgári lakásban húzódott meg. Politikai barátaival fenntartotta az érintkezést, szinte nap-nap után felkereste a Tisza István-Kört, ott csendesen elbeszélgetett régi fegyvertársaival és parlamenti küzdőtársaival az eseményekről. Nem élt tétlen életet, lefordította *Clausewitznek*, a nagy német katonai írónak a háboruról szóló többkötetes munkáját és még tíz év előtt a jövő háborujáról előadást tartott a Külügyi Társaságban. Véleményének alapja az volt, ha háborúra sor kerül Európában, úgy az, nem két egymással szemben álló országnak lesz a mérkőzése, hanem az egész világra kiterjedő államcsoportok gigászi harca. Véleménye — amint a mai eseményekből látjuk — helyes volt, ez a háboru még hatalmasabb arányu, mint volt az 1914—18-as világháboru.

Az utolsó közszereplés

A Külügyi Társaságban tartott, nagy érdeklődéssel kísért előadása volt utolsó közéleti szereplése. Azóta egyre kevesebbszer jelent meg a nyilvánosság előtt. Otthonában fogadta barátait és ismerőseit és legnagyobb öröméül szolgált, ha kis társaság gyült össze nála, amelylyel bridzselhetett. Ilyen társaság pedig nap-nap után együtt volt, mert volt tanítványai, tisztársai, politikai elvbarátai szívesen és örömmel keresték fel a kedves, meghitt otthonában. Az utolsó hetekben már erről az egyetlen kedvteléséről is le kellett mondania. Nagy türelemmel és megadással viselte a késői öregséggel járó szenvedéseket.